

УДК 811.111'373.22

ДОЛБІНА Каріне Давидівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов природничих факультетів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,

Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна;

тел.: + 38 048 2635745; e-mail: karinadoll82@gmail.com;

ORCID ID: 0000–0003–0274–8752;

DOI: <https://doi.org/10.18524/2410–3373.2019.22.195019>

ТКАЧЕНКО Ганна Володимирівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов природничих факультетів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,

Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна;

тел.: + 38 048 2635745; e-mail: anntkachenko1@gmail.com;

ORCID ID: 0000–0003–0274–8752;

DOI: <https://doi.org/10.18524/2410–3373.2019.22.195019>

САКРАЛЬНИЙ СКЛАДНИК ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗООНІМІЧНОГО ФРЕЙМУ

Анотація. Наступна стаття присвячена аналізу реалізації зоонімів у царині сакральності. Сакральна складова мовної картини світу є первинною основою існування індивіда, за зразком якої відбувається протиставлення священного та людського. **Метою** статті є аналіз та опис сакральної складової скрипту індивідуального зоонімічного фрейму за даними асоціативного ономастичного експерименту. **Об'єктом** нашого дослідження є зооніми, що становлять собою певний компонент картини світу. **Предметом** дослідження вважаємо структурно-семантичні та когнітивні особливості буття зоонімів у мові, мовленні та ментальному лексиконі носіїв англійської, української та російської мов. Орієнтація сучасної ономастики на виділення та дослідження механізмів репрезентації знань, а також міждисциплінарний характер лінгвістичних студій визначають **актуальність** порушеної проблеми.

Ключові слова: зооніми, сакральний, індивідуальний зоонімічний фрейм.

ВСТУП

Пропріальна лексика є засобом актуалізації різних аспектів багатобічного індивідуального та соціального досвіду людини, який дозволяє оперувати енциклопедичними і мовленнєвими знаннями та є

продуктом інтелектуальних когнітивних, перцептивних, мнемонічних та інших процесів (Dolbina, 2014). Не оминемо увагою й сакральні зооніми, які мають відношення до релігійного, духовного життя людини.

ОБГОВОРЕННЯ

До списку сакральних зоонімів було долучено власні назви богів, божеств, демонів, які мали вигляд тварини, чи їх потойбічні супутники. Зооморфність денотатів сакральних онімів може бути нестабільною, тобто одна й та ж сутність може мати, так би мовити, два обличчя залежно від ситуації. Результати опитування російськомовних інформантів дозволили укласти такий словничок:

1. Михаил Потапыч, Топтыгин 21/30/5/6/0 СГАОП — ведмідь 46,7 %; казка 10 %

медведь 10; и *Маша* 2; герой-медведь; медведь добрый из сказки; *Лиса-Алиса*; *Русь*; литература; отчество; *Мишка-косолапый*; книжный персонаж; два *Миши*; мужик; родственники; мишка; сельские люди; сказка; странность; богатырь; странные отчества; валенок.

2. Семагрл 25/25/5/5/6 СГАОП — «Володар кілець» 8 %

хорошее название для горы; смарагд; *Древняя Русь*; огош; черт знает что; сама придумала? ; огонь; *Абыр Валг*; тоже пас; инопланетянин; существо; цветок; кот; язык, изгибающийся, чтоб это прочесть; глаз с 7 ресничками; семь; сигареты; сергал; каменный; компьютерная игра; бог; *Сенегал*; *Горлум*; *Властелин колец*.

3. Див 22/29/1/1/1 СГАОП — диво 48,2 %; програмування 10,3 %

чудо 6; дива 2; диво2; волшебник 2; американец; *Диво-дивное*; -div-программирование задача; сокращенное слово; программирование; рубин; лев; *Джин*; смотреть; сокращенность; новизна; восторг; имя; тэг в html; славянский бог; язычество; *Стив*.

4. Летавец 22/24/4/4/6 СГАОП — Прибалтика та її мешканці 20,89 %

Литва 2; летописец 2; корабль 2; прибалт; правильно — литовец!; письменность; *Латвия*; *Гришковец*; фиг знает; улетевший; я в шоке; нация; старец; волшебник; лёт; самолёт; продавец; молодец; ларец; ленивец; *Ползавец-Мерзавец*.

5. Огняник 22/30/3/3/0 СГАОП — вогонь 63,3 %; квітка 13,3 %

огонь 5; цветок 3; огниво 2; огнево; пламя 2; огонь, *Бог огня*; *Андерсон*; древнее что-то; цветок огненный; сказка; спички; тепло; что-то

горящееся; нужно читать книги; костёр; сказочное существо; огонёк; огненный; жаркий; уголёк; *Водяной*; домовой.

6. Гамаюн 19/20/1/1/10 СГАОП — кіт 20 %

кот 2; обезьяна; река; гамак; фамилия; птица; гамадрил; персонаж; та что это?; племя; трубка; чудовище; цветовая гамма; гамма частицы; боюн; сказочный герой; кот *Баюн*; славянский бог; «Omnia mea mecum porto».

7. Сирий 24/26/4/5/4 СГАОП — бузок 15,4 %; Сирія 11,5 %

серень 2; сирень 2; арабы; житель *Сирии*; вещество; футбол; трава; аминокислота; фамилия; имя; человек; птица; *Гарри Поттер*; животное; водный; сирена; серый цвет; *Сирий*; филин; аминокислота; *Херон*; стронций; *Сирия*, восток.

8. Вырия 18/20/3/3/10 СГАОП — фурия 20 %

Фурия 3; девушка; выдра; вепрь; купание; ров; *Сварга*, *Рай*; выхухоль; тоже имя; имя; болото; собака; ведьма; буря; выр; бурьян; *Вий*; выс.

9. Жива 19/28/1/1/2 СГАОП — життя 28,6 %; мертвий 14,3 %

жизнь 5; вода 5; мертва 2; жила; — «я»-; здорова; я; жаба; живое; не мёртвая; колосья; трава; живая вода; хорошая погода; нажива; мертва; *Шива*; мёртвая вода; здорова.

10. Змей Горыныч 25/30/4/4/0 СГАОП — дракон 40 %; казка 33,3 %

дракон 5; сказка 2; герой; трёхглавый 3; *Змей Гордыныч*; сказка, богатырь; в гостях у сказки; регенерация; богатырь; триголовая ящерица; чудак; три головы; добрый; кошей-бессмертный; царевич; змей с 3 головами; детская сказка; *Баба Яга*; русские сказки; отрубленная голова; *Хотабыч*; *Илья Муромец*; богатыри.

Реакції україномовних реципієнтів згруповано таким чином:

1. Будимир 18/27/2/3/3 СГАОП — ім'я 44,4 %; мир 18,5 %

ім'я 7; буде мир3; мир 2; власний; чоловіче ім'я; *Казимир*; давньослов'янське чоловіче ім'я; *Микола*; старовинне ім'я; місто ; будинок; будити світ; *Півень*; молот; гетьман; король; річка; великий.

2. Тур 21/30/3/3/0 СГАОП — бик 30 %; кінь 13,3 %

бик 6; кінь 4; тварина 2; *Євро*; велика рогата худоба; буй-тур; ігровий тур; подорож; корова; *Кирило*; місто; тур світом; турнір; змагання; поєдинок; фортеця; *Київ*; змагання; пригода; бог; екскурсія.

3. Замунь 24/27/2/4/3 СГАОП — ім'я 11,1 %; Китай 7,4 %

заманити 2; *Китай* 2; корова 2; шампунь; незрозуміле слово; мучити; ім'я жінки з *Китаю*; ім'я жінки; японське ім'я; негатив; далеко;

забути; курінь; муть; мілина в річці; мілина; ліс; *Умань*; задумка; болото; риба; мунь; місто; чарівне місто.

4. Род 15/29/0/0/1 СГАОП — родина 62 %

сім'я 9; родина 5; рід 2; сімейство 2; народ; комок; бог міфології; популяція; систематика; рій бджіл; козацький; гриби; заняття; великий; урод.

5. Люб 20/30/4/7/0 СГАОП — любов 16,6 %; кохання 16,6 %

любов 4; коханий 4; *Нелюб* 3; *Любов* 2; хлопець 2; чоловіче ім'я; гарнюня; доля; любити; милий; добрий; чоловік; *Люба* (ім'я); *Любчик* (прізвище товариша); любисток; квітка; кохання; боротьба; ім'я; біль.

6. Нелюб 21/30/4/6/0 СГАОП — ворог 26,7 %; недобрий 6,7 %

ворог 4; чоловік 3; *Люб* 2; *Любов* 2; чужий 2; ненавиджу; ненависть; чоловіче ім'я; нехороший; злий; не прошений; не милий; не любов; недруг; небажаний; *Люба* (ім'я); *Любчик* (прізвище товариша); любисток; квіткаворог; біль; зрада.

7. Леп 22/28/1/1/2 СГАОП — липа 17,9 %; халепа 10,7 %

липа 5; халепа 3; лапа; сапа; ріпка; неправда; брехня; шелепа; місто; болото; хвастун; молоти язиком; плаш; дурень; калюжа; дівчина; клей; брудний; тавро; лінь; дурепа; *Лепс* (співак).

8. Бурмило 27/29/3/3/1 СГАОП — неприємний 17,2 %; ведмідь 10,3 %

ведмідь 3; *Дормео*; *Міла*; бик; великий чоловік; ім'я з негативним відтінком; *Людмила*; злюка; сердитий; невдаха; персонаж; істота; казка; сильна людина; непривітна людина; грубіян; хам; собака; токар; ураган; поганий; мило; бульбашка; бур; бррррр-мило; буран; він.

9. Стратим 17/30/1/1/0 СГАОП — страта 43,3 %; смерть 10 %

страта 5; ім'я 4; кара 4; смерть 3; чоловіче ім'я 2; не стратим; горим; покарання; страчувальник; *Стратівка* (село); ім'я друга; не знаю; відьма; поєдинок; прізвище; витрачати; витрати.

10. Цмок (Змок) 16/25/0/0/5 СГАОП — поцілунок 44 %; мокрий 24 %

поцілунок 8, замок 2; чмок 2; дощ 2; коц; промок; мокрий; звук; змій; дощ; намокнути; змова; людина; королева; губи.

У результаті систематизації опитування англомовних інформантів ми отримали такий словничок:

1. Cath Palug 28/29/5/5/3 СГАОП — дивний 10,3 %; чужий 6,9 %

foreign 2; name of a city in *the Far East*; *Malaysia*; type of bedding; cat plug; bath plug; dojiy name; English; charger; scout leader; author; strange; weird; Indian; lady; I don't know; poet; don't know; hair dryer; unknown; *Catherine*; books; bath; girl; *Captain Pugwash* (cartoon); *Cathy*; game; n/a.

2. Ocean 19/31/5/6/0 — вода 71 %; блакитний 13 %

water 7; blue 3; sea 3; waves 2; *Pacific* 2; seas; *Atlantic / Pacific*; big; sailing; swimming, scuba; *Aquaman*; sea salt; *Atlantic*; 11; sea/beach/holiday; *Oceans 11*; ocean waves song; breeze; the big deep blue.

3. Artio 25/30/6/6/2 СГАОП — мистецтво 20 %; картина 16,7 %

painting 4; art 2; arty 2; nobel character in children's play; *Arctic Ocean*; Italian name; artic; *Italy*; choke vegetable; foreignn; *Shakespeare*; Roman; food; European; Spanish man; cartoon character; *Da Vinci*; air; unknown; *Greece*; *Arcturus* (star); anime name; artichoke; paint; Greek mythology.

4. Henwen 28/31/10/10/1 СГАОП — невідоме 13,8 %; валлійське 9,7 %

welsh word 2; chickens 2; foreign 2; name of a city in *the Far East*; heaven; witch; *Fenwick* (place in America); party; *Penken*; Hoover; farm yard animals; *Lord of the rings*; *North Wales*; *Hegwig* (owl from Harry Potter); fish/pet; *Hawaii*; I don't know; don't know; carrot; 3 unknown; *Halloween*; birds; farm; *Genwen Henwen*; blank mind; *Glen*; hen; a type of material.

5. Corchen 26/29/3/3/3 СГАОП — невідоме 13,8 %; кухня 10,3 %

kitchen 2; vegetables 2; scorch 2; fictional town from an adventure story; pregnant chicken; food; cold; conker (chestnut); sea animal; dunno; cork screw; nut; town; shell; *Lord of the rings*; *Horhen*; forign; animal; I don't know; caution; torch; ham; unknown; sounds like cohen as in *Cohen brothers* (film directors); ear; n/a.

6. Cuchulainn 30/30/3/3/2 СГАОП — іноземне 33,3 %

name of a city in *South America*; go go ga job; remains me of cricullem; russion; *Slovakia*; bird; creature; foreignn; ferigen; cuscus; don't know; children; foreign; dogs; nine tails; Russin; *France*; Irish; Russian; circulation; Spanish; flames; unknown; cirricular; hamster; confusion; struggling to pronounce; cuisine; cirriculum; n/a.

7. Splendid Mane 19/31/1/1/1 СГАОП — кінь 48,4 %; лев 16,1 %

horse 11; lion 3; a horse; lions; name of a racing horse; sugar; suger artifical; cheese; posh; nice; hourse; pain; I don't know; *Splendid Man*; unknown; splend; maze; lions mane looking good; a horse's mane.

8. Badb 27/30/12/15/1 СГАОП — музична група 23,3 %; поганий 10 %
Bad boys 2; Bad boy 2; good 2; Badboys; Bad Boy ; Badboys (film); Bad boys song; bad boy; baby; evil character in a children's play; Bagdhad; name of my dog; Badbee; Fab lolly (a type of an ice cream); Indian; sheep; story; Bambi; ----oss; animal; naughty letter!; boys; bobbie; unknown; flat cap; Will Smith; Max.

9. Glas Ghaibhlann 29/30/4/4/3 СГАОП — чужий 30 %; скляний 26,7 %

glass 2; glass maker; glass window; glass cabinet; glass Gobilyn; glass house; name of a town in *Scotland; Caribbean Sea*; hot air; balloon; awesome name; rubbish; Indian; man; confusion; windows; what; *Pakistan*; middle east; Welsh mountain; Russian; Thai; festival; unknown; gas; vegetables; foreign name sound easy to pronounce; mountain; *Ghandi*.

10. Aonbar 24/26/1/1/4 СГАОП — бар 23,1 %

bar 3; baron; I'm in the bar; something weird; *Bairon*; barber; millionaire; iron bar; a bar of milk chocolate; palace; strange name; nothing; bra; rubbish; «A» is on bar; ar East; beer; car; I see far; Indian; star; city; magic; drink.

Унаочнимо підрахунки щодо типів асоціатів сакральних стимулів у таблиці.

Таблиця

Співвідношення типів реакцій на сакральні зооніми

№	Тип реакції	Українська мова	Англійська мова	Російська мова
1	Гіперонімічні	35,6 %	31,5 %	32,5 %
2	Суміжні	3,4 %	6,3 %	5,2 %
3	Фонетичні	25,3 %	22,3 %	15,6 %
4	Меронімічні	1,1 %	5,6 %	7,8 %
5	Загадкові	11,5 %	15,7 %	16,9 %
6	Синонімічні	16,1 %	15,4 %	10,4 %
7	Квалітативні	3,5 %	2,1 %	3,8 %
8	Каузативні	3,5 %	1,1 %	7,8 %
9	Загальна кількість	100 %	100 %	100 %

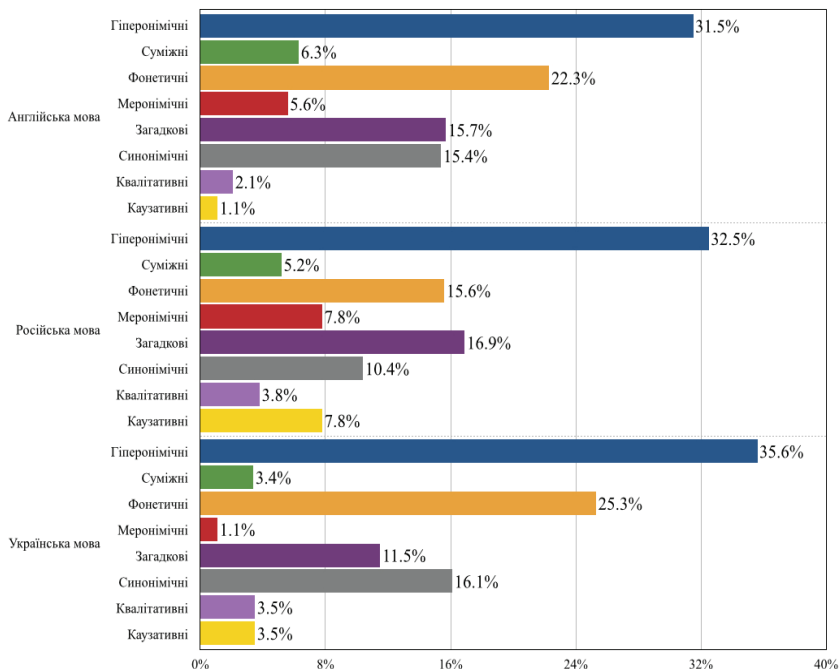
Підрахунки щодо типів асоціатів сакральних стимулів у таблиці можуть бути унаочнені у графічному зображенні співвідношення типів реакцій на сакральні зооніми у діаграмі.

Згідно з результатами нашого експерименту саме вірування носіїв аналізованих мов спричинили найсуттєвіші розбіжності у зооніміч-

ній картині світу, яку ми намагаємося відтворити завдяки дослідженню індивідуальних зоонімічних фреймів. Серед асоціатів, поданих на сакральні стимули, значну частину становлять загадкові (11,5 %, 15,7 % та 16,9 %) та фонетичні (25,3 %, 22,3 % та 15,6 %), що можемо пояснити відсутністю поданих стимулів у ментальних лексиконах інформантів. Низькою є частотність суміжних реакцій (3,4 %, 6,3 % та 5,2 %) та порівняно низькою — гіперонімічних (35,6 %, 31,5 % та 32,5 %), що є також наслідком низького ступеня знайомства з пропонуваними стимулами через непоширеність язичницьких вірувань серед носіїв аналізованих мов. Велика кількість каузативних асоціатів (3,5 %, 1,1 % та 7,8 %) в носіїв російської мови може бути спричинена спробою розуміння каузативно-наслідкових відносин між стимулом і, відповідно, пропонованим асоціатом.

Діаграма

Графічне зображення співвідношення типів реакцій на сакральні зооніми

ВИСНОВКИ

Отже, можемо дійти висновку, що під час проведення вільного асоціативного експерименту на матеріалі зоонімії трьох мов, ми отримали змогу укласти зоонімічний асоціативний словничок, установити структуру асоціативного поля та гештальтні ядра для кожного зооніма, вивести провідні тенденції організації загальномовних зоонімічних фреймів на основі вивчення індивідуальних онімічних фреймів. Також встановлено універсальні риси зоонімічних фреймів досліджуваних мов та основні їх розбіжності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Долбіна К. Д. Когнітивні аспекти функціонування зоонімічних пропріальних одиниць: дис. ... канд. філ. наук: 10.02.15 — загальне мовознавство / К. Д. Долбіна. — Одеса, 2014. — 181 с.

REFERENCES

- Dolbina, K. (2014). Cognitive Aspects of Zoonym Proper Name Functioning: Thesis, Odesa, 181 p.*

ДОЛБИНА Каринэ Давидовна

кандидат филологических наук, доцент кафедры иностранных языков естественных факультетов Одесского национального университета им. И. И. Мечникова;
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина;
тел.: + 38 048 2635745; e-mail: karinadoll82@gmail.com;
ORCID ID: 0000–0003–0274–8752

ТКАЧЕНКО Анна Владимировна

кандидат филологических наук, доцент кафедры иностранных языков естественных факультетов Одесского национального университета им. И. И. Мечникова;
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина;
тел.: + 38 048 2635745; e-mail: tkachenko_anna_0@mail.ru;
ORCID ID: 0000–0003–0274–8752

САКРАЛЬНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ИНДИВИДУАЛЬНОГО ЗООНИМНОГО ФРЕЙМА

Аннотация. Следующая статья посвящена анализу реализации зоонимов в области сакральности. Сакральная составляющая языковой картины мира является первичной основой существования индивида, по образцу ко-

торой происходит противопоставление священного и человеческого. **Целью** статьи является анализ и описание сакральной составляющей скрипта индивидуального зоонимичного фрейма по данным ассоциативного ономастического эксперимента. **Объектом** нашего исследования являются зоонимы, представляющие собой определенный компонент картины мира. **Предметом** исследования считаем структурно-семантические и когнитивные особенности бытия зоонимов в языке, речи и ментальном лексиконе носителей английского, украинского и русского языков. Ориентация современной ономастики на выделение и исследование механизмов репрезентации знаний, а также междисциплинарный характер лингвистических исследований определяют **актуальность** поднятой проблемы.

Ключевые слова: зооним, сакральный, индивидуальный зоонимный фрейм.

Karina D. DOLBINA

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Chair of Foreign Languages for Science Faculties, Odessa I. I. Mechnikov National University, French Boulevard, 24/26, Ukraine, 65058, Odessa; tel.: + 38 048 2635745; e-mail: karinadoll82@gmail.com; ORCID ID: 0000–0003–0274–8752

Anna VI. TKACHENKO

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Chair of Foreign Languages for Science Faculties, Odessa I. I. Mechnikov National University, French Boulevard, 24/26, Ukraine, 65058, Odessa; tel.: + 38 048 2635745; e-mail: tkachenko_anna_0@mail.ru; ORCID ID: 0000–0003–0274–8752

THE SACRAL COMPONENT OF AN INDIVIDUAL ZOONYMIC FRAME

Abstract. The paper is devoted to the zoononyms realization analysis in the field of sacredness. The sacral component of the linguistic picture of the world is the primary basis for the existence of the individual, on the model of which the sacred and the human are contrasted. The **purpose** of the article lies in the analysis of the sacral component description of an individual zoonymic frame script according to the data results of the associative onomastic experiment. The **object** of our study is zoonyms, representing a certain component of the picture of the world. The **subject** of the study is the structural-semantic and cognitive features of the zoonyms existence in the speech and mental lexicon of the English, Ukrainian and Russian language speakers. The **relevance** of the raised problem is identified by the orientation of modern onomastics to the determination and study of the knowledge representation mechanisms, as well as the interdisciplinary nature of linguistic research.

Key words: zoonym, sacredness, individual zoonymic frame.